

КРИМЧУК Аліна Олександрівна

**Російсько-українська війна: історичний контекст
та геополітичні наслідки / The Russian-Ukrainian
War: Historical Context and Geopolitical
Consequences**

спеціальність: 291 - Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

освітньо-професійна програма - Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи
МВСКм-21
А. О. Кримчук

Науковий керівник:
д.е.н., професор, О. І. Тулай

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

" ____ " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

О. І. Тулай

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	6
1.1 Передумови та причини російсько-української війни.....	6
1.2 Особливості ведення інформаційної війни Росії проти України.....	12
Висновки до розділу 1.....	16
РОЗДІЛ 2. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА: ПОЛІТИЧНІ, ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ.....	18
2.1 Політичні проблеми національної ідентичності у контексті російсько-української війни.....	18
2.2 Вплив російсько-української війни на світову економіку.....	23
2.3 Соціальний вимір російсько-української війни.....	30
Висновки до розділу 2.....	33
РОЗДІЛ 3. ГЕОПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	35
3.1 Російсько-українська війна: геополітичні виклики для України.....	35
3.2 Геополітичні наслідки російсько-української війни та формування нового світового порядку.....	42
Висновки до розділу 3.....	45
ВИСНОВКИ.....	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Російсько-українська війна є одним із найбільш значущих збройних конфліктів XXI століття. Починаючи з анексії Криму у 2014 році та війни на Донбасі, цей конфлікт переріс у повномасштабне вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року, що призвело до численних людських втрат, руйнувань та гуманітарної кризи. Ситуація вплинула на безпеку не тільки в Європі, але й у всьому світі, викликаючи зміну геополітичної рівноваги та системи міжнародних відносин.

Війна змінює світовий порядок, викликаючи зміни в системі безпеки, енергетичних ресурсів та глобальної економіки. Країни НАТО, зокрема Європа, переосмислюють свою політику оборони, збільшуючи військові витрати та розширюючи Альянс.

Україна стала важливим гравцем на міжнародній арені, зміцнюючи свою позицію як символ боротьби за демократичні цінності та суверенітет. Її успіхи у війні, дипломатична підтримка з боку Заходу та роль у формуванні нової системи безпеки роблять тему геополітичних наслідків конфлікту надзвичайно актуальною для розуміння сучасної світової політики.

Історичний контекст російсько-українських відносин є ключовим для розуміння передумов війни. Відносини між Україною та Росією мають довгу історію, яка включає як періоди співпраці, так і колоніальну політику, репресії та намагання з боку Росії асимілювати українську культуру. Відновлення незалежності України в 1991 році та її прагнення до євроатлантичної інтеграції стали викликом для російського впливу в регіоні.

Російсько-українська війна впливає на глобальні проблеми, такі як енергетична безпека, продовольча криза, міграція, зміни клімату та захист прав людини. Порушення міжнародного права з боку Росії змушує міжнародну спільноту переглянути підходи до вирішення таких викликів.

Таким чином, вибрана тема є не тільки актуальною, але й стратегічно

важливою для розуміння як сучасної геополітичної ситуації, так і майбутнього світового порядку.

Теоретичні основи, політичні, економічні та соціальні аспекти, геополітичні наслідки російсько-української війни досліджували такі українські та зарубіжні науковці: О. Абрамович, В. Берестенко, М. Бурекба, М. Войцешук, Г. Дедурін, В. Думанська, Г. Зеленько, О. Лісничук, В. Нагірний, І. Павленко, М. Рябчук, Т. Снайдер, А. Феррер.

Мета й завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є проведення комплексного аналізу історичних аспектів та геополітичних наслідків російсько-української війни.

Завдання дослідження:

- охарактеризувати передумови та причини російсько-української війни;
- визначити особливості ведення інформаційної війни Росії проти України;
- розглянути політичні проблеми національної ідентичності у контексті російсько-української війни;
- показати вплив російсько-української війни на світову економіку;
- проаналізувати соціальний вимір російсько-української війни;
- окреслити геополітичні виклики для України: російсько-української війни;
- дослідити геополітичні наслідки російсько-української війни та формування нового світового порядку.

Об'єктом дослідження є комплексний аналіз проблем, пов'язаних із російсько-українською війною.

Предмет дослідження – історичні аспекти та геополітичні наслідки російсько-української війни.

Методи дослідження. Історичний метод дав змогу простежити еволюцію відносин між Росією та Україною, зосередившись на ключових подіях, що сформували передумови війни. Системний підхід забезпечив вивчення війни як

багатовимірного явища, враховуючи його політичні, економічні, соціальні й культурні аспекти. Порівняльний метод був використаний для аналізу подібних конфліктів у світовій історії, що дозволило визначити спільні риси та специфіку російсько-української війни. Геополітичний аналіз допоміг дослідити вплив війни на міжнародні відносини та зміну розстановки сил у світі. Соціологічний метод і аналіз джерел масової інформації сприяли розумінню суспільних настроїв і недійсного висвітлення війни. Такий підхід забезпечив багатовимірність дослідження, що дозволило отримати глибоке розуміння історичного контексту та геополітичних наслідків війни.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у виокремленні історичних чинників, які стали підґрунтям російсько-української війни у політичному, соціально-економічному та культурному вимірах. Поглиблено підходи до дослідження впливу радянської політики на формування передумов виникнення російсько-української війни. Поглиблено підходи до дослідження інформаційного впливу російської пропаганди, з'ясовано нові аспекти дезінформації та кіберзагроз як стратегічних інструментів.

Практичне значення роботи. Практичну цінність мають рекомендації щодо як попередження негативного впливу війни та досконалення політики безпеки держави.

Положення, що їх винесено на захист. Усі наукові результати, які містяться в кваліфікаційній роботі і винесено на захист, отримано автором особисто.

Апробація результатів дослідження. За темою дослідження опубліковано тези, які пройшли апробацію на наукових конференціях.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота має логічну структуру та складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел. Обсяг літератури становить 46 найменувань на 6 сторінках. Основний обсяг роботи становить 57 сторінок комп'ютерного тексту, містить 5 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

1.1 Передумови та причини російсько-української війни

Вивчення передумов допомагає зрозуміти глибоке коріння конфлікту, яке може мати як політичні, так і економічні, культурні й геополітичні аспекти. Це дає змогу глибше зрозуміти, чому Росія намагалася анексувати Крим і підтримувала бойові дії на сході України, а також розпочала повномасштабне вторгнення на територію України в 2022 році, а також витoki цього конфлікту, які можуть бути пов'язані з подіями після розпаду СРСР.

Російсько-українська війна має глобальні наслідки, оскільки вона впливає на баланс сил у Європі та світі. Розуміння геополітичних передумов, як-от роль НАТО, ЄС, інтереси США та інших міжнародних гравців, допомагає пояснити, чому конфлікт триває й чому питання війни та миру в Україні стало глобальним.

Дослідження причин конфлікту може допомогти запобігти подібним ситуаціям у майбутньому. Аналізуючи, які помилки було зроблено в минулому, зокрема в питаннях дипломатії, внутрішньої політики чи оборони, можна створити ефективніші стратегії для запобігання агресії.

Для України важливо усвідомити слабкі сторони національної безпеки, які стали очевидними в результаті конфлікту. Дослідження передумов війни також висвітлює необхідність зміцнення армії, оборонної стратегії та посилення міжнародних альянсів. Важливим аспектом є аналіз того, як Росія використовувала пропаганду і дезінформацію для виправдання своїх дій.

Вивчення передумов і причин російсько-української війни дає цінну інформацію для науковців, політиків та суспільства, дозволяючи глибше зрозуміти конфлікт і формувати стратегії його вирішення та попередження.

Російсько-українська війна має глибокі історичні, політичні, економічні та культурні передумови, які охоплюють кілька століть.

Розглянемо основні з них:

Історичні передумови. Спільне минуле в складі різних держав: Україна та Росія мали довгу спільну історію в складі різних держав, зокрема Київської Русі (10-13 століття), Литовсько-Польської держави та Російської імперії. Після розпаду Російської імперії в 1917 році українські спроби побудувати незалежну державу були придушені Радянською Росією.

Так, після розпаду Російської імперії в 1917 році Україна здійснила кілька спроб побудувати незалежну державу, але ці намагання були придушені Радянською Росією. Цей період був вкрай важливим для формування національної ідентичності та боротьби за незалежність України.

Після Лютневої революції в Росії (1917 р.) в Україні розпочався процес національного відродження. У квітні 1917 року був створений Центральний комітет, який пізніше став Центральною Радою – представницьким органом, який прагнув досягти автономії в складі Росії. У листопаді 1917 року Центральна Рада проголосила створення Української Народної Республіки (УНР), а в січні 1918 року – повну незалежність[15].

Одразу після проголошення незалежності УНР почала боротися з агресією з боку Радянської Росії. Радянський уряд, прагнучи відновити контроль над Україною, підтримував створення маріонеткового уряду у Харкові, що претендував на владу в Україні. Це стало початком військової агресії більшовиків проти УНР [23].

У квітні 1918 року, після перевороту, до влади прийшов гетьман Павло Скоропадський, який проголосив Українську Державу. Він намагався стабілізувати ситуацію, проте не мав широкої підтримки серед населення. В грудні 1918 року Скоропадського скинула Директорія УНР, яка знову проголосила республіканську форму правління.

Протягом 1919 року війська Радянської Росії вели активні бойові дії на

території України, прагнучи встановити контроль над регіоном. УНР була в стані постійної війни – як з більшовиками, так і з Білою армією, а також з польськими силами. У результаті Українська Народна Республіка зазнала поразки, і в 1920 році більшість території України опинилася під контролем більшовиків[8].

У 1922 році Українська Соціалістична Радянська Республіка (УСРР) стала частиною новоствореного Радянського Союзу. Це означало остаточну втрату незалежності України внаслідок більшовицького тиску, репресій і національної політики Радянської Росії [33].

Таким чином, українські спроби побудувати незалежну державу після розпаду Російської імперії були зірвані агресивною політикою Радянської Росії, яка прагнула зберегти контроль над територією України [21].

Раніше радянської епохи Україна була частиною СРСР. У цей час відбулися трагічні події, зокрема Голодомор (1932-1933), спричинений радянською політикою колективізації, що залишилося болючим історичним питанням у відносинах між Україною та Росією.

У 1991 році Україна проголосила незалежність після розпаду СРСР, але Росія ніколи не визнавала повною мірою незалежність і суверенітет України, вважаючи її своєю сферою впливу.

Проголошуючи незалежність 24 серпня 1991 року, Україна спонукала інші республіки колишнього СРСР вийти з Союзу. Україна була другою після Росії союзною республікою за чисельністю населення, економічною потужністю та впливом. Тому багато орієнтувався на Україну. Ситуація зберігається донині, через чверть століття, поки Україна має справу з натиском Кремля, а багато нових незалежних держав намагаються протистояти цьому, зміцнюючи власні імперії.

24 серпня, коли Україна проголосила свою незалежність, було обнадійливим для інших – Білорусі (25 серпня), Молдови (27 серпня), Киргизстану (31 серпня).

Потім у вересні 1991 року зі складу СРСР по черзі вийшли Узбекистан, Таджикистан і Вірменія, а в жовтні - Азербайджан і Туркменістан. 16 грудня 1991 року Казахстан останнім проголосив свою незалежність[42].

Акт проголошення незалежності України – політико-правовий документ, затверджений 24 серпня. 1991 р., яким підтверджено новий статус української держави.

У 1990 році прийнято Декларацію про державний суверенітет Україна, якою проголошено суверенітет України, самостійність, повноту і неподільність юрисдикції України.

У серпні уряд здійснив спробу державного перевороту в СРСР. У 1991 році союзні республіки заявили про повну залежність.

«Виходячи зі смертельної загрози Україні у зв'язку з державним переворотом в СРСР 19 серпня 1991 р.:

- необхідне продовження тисячолітньої традиції державотворення в Україні;

- на основі права на самовизначення, передбаченого Статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами;

- на виконання Декларації про державний суверенітет України Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки урочисто проголошує:

Незалежність України та створення незалежної держави – України».

Водночас Верховна Рада визнала за необхідне проведення 1 грудня 1991 року всеукраїнського референдуму для підтвердження Акта проголошення незалежності України та обрання Президента України[18].

Політичні причини. Політична криза в Україні 2004 і 2014 років: Помаранчева революція (2004) та Революція Гідності (2014) були реакцією українського суспільства на корумповану проросійську політику влади. Після 2014 року Україна взяла чіткий курс на євроінтеграцію та демократизацію, що не досягло росію, яка прагнула зберегти свій вплив.

У 2014 році, після революції, Україна підписала головний стратегічний

документ, що визначає відносини між Україною та Європейським Союзом – Угоду про асоціацію. Відтоді і до 24 лютого 2022 року, коли Росія почала повномасштабне вторгнення, відносини між двома сторонами розвивалися на принципах політичного союзу та економічної інтеграції. Угода про асоціацію набула чинності частково в 2014 році, а повністю набула чинності 1 вересня 2017 року.

Згодом дедалі зростаюча підтримка українськими громадянами європейської інтеграції відображена в українській конституції: у лютому 2019 року повноправне членство України було представлено в українській конституції як стратегічний підхід держави.

За період з 2014, до початку 2022 року Україна виконала Угоду про асоціацію на 63%: відповідно до Угоди про асоціацію, частково імплементувала закони ЄС, здійснила низку євроінтеграційних змін у всіх сферах суспільно-політичного та економічного життя.

Серед фундаментальних змін, які відбулися завдяки євроінтеграції України з 2014 року:

Європейський Союз запровадив безвізовий режим для громадян України 11 червня 2017 року, дозволяючи громадянам вільно пересуватися для короткострокових поїздок.

Внутрішня структурна реформа в різних сферах: початок судової реформи, посилення антикорупційного законодавства та створення окремої системи для відповідних органів, політичних партій, реформа державних фінансів, реформа виборчого законодавства, децентралізація, реформа державних закупівель, реформа державних фінансів, створення ринку продажу землі сільськогосподарського призначення, тощо.

24 лютого 2022 року Росія розпочала повномасштабне вторгнення в Україну. 28 лютого, на п'ятий день найбільшої війни в Європі після Другої світової війни, Україна подала заявку на вступ до Європейського Союзу. Цей крок був відповіддю на загрозу існуванню України та був продиктований

необхідністю зберегти всі переваги та зміни євроінтеграції, які Україна реалізувала з 2014 року.

23 червня 2022 року Європейська Рада ухвалила історичне рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС. Відтоді розпочався новий етап євроінтеграції України[11].

У 2014 році Росія незаконно анексувала Крим, а також почала підтримувати сепаратистські угруповання на сході України, що призвело до війни на Донбасі. Крок був спробою Росії запобігти зближенню України з ЄС та НАТО [26].

Росія, зокрема через політику президента володимира путіна, намагається відновити контроль над пострадянським простором і відродити вплив, що існував у часі СРСР. Україна є ключовою частиною цієї стратегії.

Геополітичні та економічні причини. Росія розглядає інтеграцію України в ЄС і НАТО як загрозу своїм стратегічним інтересам. Вступ України до НАТО міг би призвести до посилення західного впливу біля кордонів Росії, що є неприпустимим для Москви[20].

Україна має важливе геостратегічне значення для Росії як країна, через яку проходять газопроводи для експорту російського газу в Європу. Контроль над Україною важливий для збереження Росії як енергетичної держави [10].

24 лютого 2022 року Росія розпочала повномасштабне військове вторгнення на територію України. Офіційні причини Росії включають «денацифікацію» та «демілітаризацію» України, але фактично це продовження імперської політики і прагнення знищити незалежну Україну як демократичну та проєвропейську державу.

Російсько-українська війна є результатом багатопланових причин, включаючи історичне протиріччя, політичні амбіції Росії, геополітичне протистояння та ідеологічну боротьбу між демократичним курсом України та авторитарним підходом Росії.

1.2 Особливості ведення інформаційної війни Росії проти України

Інформаційні війни є не лише частиною теоретичних розробок, а й глибокими соціально-політичними проблемами, які вимагають розробки методів захисту з урахуванням сучасних вимог. В реаліях повномасштабного вторгнення Російської Федерації інформаційна війна стала повноцінною частиною російсько-української війни, освітньої, соціальної, військової та духовної, яка служить різним політичним цілям.

Сучасний інформатизований розвиток суспільства надає широкі можливості для ведення інформаційно-психологічної війни та масштабних кібератак. Теорія комплексного розуміння феномену сучасних інформаційних воєн фактично акумулює два різних види: інформаційно-психологічну та інформаційно-технічну війну. З одного боку, різні виміри та призначення інформаційно-технічних систем, а з іншого – інформаційно-психологічні об'єкти, виділяють два основних напрями інформаційної боротьби – інформаційно-технічний та інформаційно-психологічний.

Сьогодні інформаційна війна як реальна практика визначається у двох просторових вимірах: як війна в кіберпросторі та як війна в семантичному просторі. Перший – це кіберзагрози, порушення передачі даних, спроби контролювати стан Інтернету, формування цифрових монополій тощо. Другий – контентна війна та боротьба за контроль над каналами її розповсюдження. Досвід російсько-української війни збагачено прикладами обох підходів. Враховуючи специфіку російської інформаційно-психологічної агресії, в першу чергу, на нашу думку, переважають інформаційно-психологічні напрями. Зауважимо, що психологічна війна – це інструмент впливу на політичні, військові, економічні, ідеологічні дії, думку (у т.ч. створення дисгармонії серед населення, викликання невдоволення чи, навпаки, підтримки серед населення), захист національних інтересів шляхом зниження морального духу, ефективності ворогів та/або іноземних урядів, неурядових організацій, окремих

груп чи окремих осіб[31].

Інформаційна війна стала однією з найнебезпечніших форм конфлікту. Цілеспрямований тактичний збір інформації, поширення пропаганди, спрямованої на деморалізацію уряду противника та його народу, послаблення якості інформації противника тощо. При цьому певною мірою інформаційна війна організована з кібервійною. Однією з причин цього є інтенсивний розвиток методів і особливостей застосування інформаційної боротьби. Зокрема, за останні роки Україна перетворилася на специфічний «полігон» новітніх форм і методів «військових дій», ініціатором яких є Російська Федерація. Тому для українських фахівців це питання залишається вкрай важливим, адже важливо не лише боротися з існуючими загрозами, а й прогнозувати можливі події.

З моменту повномасштабного російського вторгнення (24 лютого 2022 року) ворожа пропаганда посилилася. З телеканалів почалося багато фейкових новин, досі активно використовують агітаційні матеріали для виправдання насильства. Традиційні та електронні ЗМІ Росії продовжують поширювати інформацію про так званих «неонацистів» (чи «нацистів») в Україні [16, с. 62].

Такий наратив є спробою втратити значимість і суб'єктність України в міжнародному плані. Крім того, російська пропаганда наголошувала, що загальною проблемою є те, що так звані «нацисти» та «бандерівці» утискають російськомовне населення України [19, с. 47-51].

Натомість ворожі ЗМІ уникають слова «війна». Відзначимо, що за його використання в Росії можуть отримати до 15 років позбавлення волі. Тому напад російських військ на суверенну державу часто прикривають словом «спецоперація». Коли ворожа армія намагається вторгнутися в іншу країну, атакуючи її міста та вбиваючи мирних жителів, це війна чи навіть тероризм[35]. Незважаючи на зусилля пропагандистів, така риторика спрямована на те, щоб заплутати своїх консервативних прихильників, які можуть бути негативно налаштовані у разі війни з Україною, і приховати справжні плани та дії

російського уряду. Відповідно, вживання таких модифікаторів слів має цілком практичне значення і може увійти в свідомість сучасного росіянина. Крім того, в інформаційній війні Росії намагаються дискредитувати військово-політичне керівництво України та представити його як «зрадників» [22].

Інформаційна війна Росії проти України є важливим елементом ширшої гібридної війни, що триває вже понад десятиліття. Ця війна має на меті не лише дестабілізацію України, але й формування вигідного для Росії світогляду в самій Росії, в Україні та на міжнародній арені.

Розглянемо основні особливості російської інформаційної війни.

1. Дезінформація та пропаганда:

– фабрування новин: російські медіа поширюють фейкові новини та викривлену інформацію. Наприклад, зображення української влади як «фашистів» або «неонацистів» є одним із ключових наративів для виправдання агресії. Такі вигадки часто використовуються для того, щоб маніпулювати громадською думкою всередині країни та за кордоном.

– технології «інформаційних бульбашок»: Росія активно використовує техніку сегментації аудиторії, спрямовуючи різні наративи на різні цільові групи – це дозволяє формувати вигідне для Кремля бачення реальності.

2. Маніпуляція історією та національною ідентичністю:

– Росія використовує історичні події для легітимації своїх дій, зокрема ідеї про спільне «слов'янське» походження або ствердження, що українці та росіяни – «один народ». Важливу роль відіграє ідеологія «русского мира», яка намагається об'єднати російськомовне населення навколо Москви.

– перекручування фактів про важливі історичні події: наприклад, заперечення злочинів радянського режиму в Україні.

3. Створення образу ворога:

– російська пропаганда систематично формує негативний образ України як держави, якою керують «фашисти» або «американські маріонетки» – це робиться для підриву міжнародної підтримки України.

– російська медіамашина активно поширює стереотипи про українців як ворогів російського народу, які не можуть самостійно управляти своєю країною без зовнішнього впливу.

4. Атаки в кіберпросторі:

– Росія активно використовує кіберзброю для атак на українські урядові установи, медіа та критичну інфраструктуру (включає крадіжку даних, блокування систем та вплив на енергетичні ресурси).

– російські інформаційні кампанії включають використання армії інтернет-тролів та ботів для розповсюдження фейкової інформації, розпалювання конфліктів та поляризації громадської думки як в Україні, так і на міжнародному рівні.

5. Підрив довіри до українських інститутів:

– одним із ключових елементів російської пропаганди є підрив довіри до української влади та силових структур – це включає поширення чуток про корупцію, зраду або некомпетентність уряду.

– російська пропаганда використовує різні техніки залякування населення, зокрема поширення інформації про нібито наближення військових катастроф, гуманітарних криз або масових втрат.

6. Використання міжнародних платформ та соціальних мереж:

– російська влада через телеканали, такі як RT та Sputnik, поширює свої наративи по всьому світу, намагаючись вплинути на міжнародну аудиторію та дискредитувати Україну на глобальному рівні;

– активна діяльність у Facebook, Twitter, YouTube та інших платформах спрямована на створення та підтримку проросійських настроїв, а також на формування хибних уявлень про ситуацію в Україні.

7. Підтримка псевдонаукових та псевдожурналістських досліджень:

– російські медіа та дослідницькі організації часто публікують псевдонаукові статті та дослідження, які виправдовують агресію та намагаються легітимізувати порушення міжнародного права;

– Росія використовує внутрішні політичні сили в Україні, що підтримують її наративи, для поширення впливу на українське суспільство.

Росія намагається перекласти відповідальність за війну на Захід, особливо на США та НАТО, що нібито «провокують» Росію, втручаючись у «внутрішні справи» України.

Російська пропаганда представляє конфлікт як внутрішній громадянський конфлікт в Україні, ігноруючи власну роль агресора [1].

Висновки до розділу 1

1. Передумови та причини російсько-української війни (збройний конфлікт, що розпочався у 2014 році) мають глибоке історичне, політичне, соціальне та геополітичне підґрунтя. Україна протягом століть була частиною різних імперій – Речі Посполитої, Російської імперії та Радянського Союзу. Росія завжди вважала Україну своєю стратегічною територією. Ідеологія «єдиного народу» (росіян, українців і білорусів) була частиною російської національної політики, що ускладнювало визнання самостійності України.

Розпад СРСР привів до створення незалежної України, що викликало певний спротив у Росії, яка вважала Україну ключовою частиною своєї історичної ідентичності та сфери впливу.

З часів «Помаранчевої революції» (2004) і особливо після Революції Гідності (2014), Україна активно рухалася в бік Європейського Союзу та НАТО. Це стало серйозною загрозою для Росії, яка прагнула зберегти Україну у своїй орбіті впливу.

Вступ України до НАТО розглядався Росією як втрата стратегічно важливої буферної зони між нею та Заходом. Участь України в євроінтеграційних процесах сприймалася як загроза для російського домінування в регіоні.

Російсько-українська війна є складним і багатограним конфліктом, що

виник на перетині історичних, політичних, економічних, культурних та геополітичних факторів. Основними причинами є прагнення України до незалежності та інтеграції з Заходом, а також неоімперські амбіції Росії, яка намагається зберегти свій вплив у регіоні.

2. Інформаційна війна Росії проти України є багатоаспектною та має на меті дестабілізацію країни зсередини, підрив довіри до українських інститутів та дискредитацію України на міжнародній арені. Російська пропаганда використовує широкий спектр інструментів: від фейкових новин до кібернападів та маніпуляцій у соціальних мережах, намагаючись послабити Україну та зміцнити власну позицію у глобальному інформаційному просторі.

РОЗДІЛ 2

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА: ПОЛІТИЧНІ, ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ

2.1 Політичні проблеми національної ідентичності у контексті російсько-української війни

Політичні проблеми національної ідентичності стали однією з ключових складових російсько-української війни. Конфлікт між Україною та Росією зачіпає не лише питання територіальної цілісності та політичного суверенітету, але й фундаментальні аспекти національної ідентичності, які набули особливого значення в контексті війни.

Росія і Україна мають різні підходи до інтерпретації спільної історії. Росія використовує концепт «єдиного народу» для заперечення окремішності українців, тоді як Україна прагне утвердити свою унікальну історію, підкреслюючи боротьбу за незалежність від Росії та інших імперій. Політичне використання історії сприяє поглибленню розколу між двома країнами.

Росія часто представляє Київську Русь як частину своєї власної історії, що підкріплює міф про єдність російського та українського народів. Для України Київська Русь є символом незалежної державності та історичним спадком, який належить саме українській нації.

Україна і Росія сформувались в різних історичних умовах і зазнали впливу різних сусідів. Усі народи України, Росії, Білорусі та Литви беруть свій початок із середньовічної Русі. Однак вони створювалися в наступні століття за інших історичних обставин. Це зумовило значні культурні, політичні, світоглядні відмінності, а також окремі мови, особливо українську та російську.

Україна – країна демократичних традицій. Після монгольської навали у XIII столітті історичні долі сучасних Української та Російської держав остаточно розійшлися. Ландшафт України продовжує зростати в європейському

контексті. Демократія, самоврядування та європейське право, віротерпимість, повага до приватної власності – це визначило політичну культуру країни. Найбільше ці риси збереглися в козацькій державі – гетьманстві.

Україна – європейська країна, але російська пропаганда акцентує увагу на дружбі народів, спільній боротьбі, ворогу, який заважає Україні та Росії бути разом.

Українська культура самобутня і самостійна. Найважливішим у діяльності українських митців у російських пропагандистських моделях має бути дружба з російськими майстрами та посилення на російські зразки. Усе, що не відповідало цим шаблонам, було або виключено, або повністю відкинуто. Але українці вільні у своєму творчому виборі і ніколи не підтримують ідеологію «руського мира».

Міфи про «братні народи» чи «єдиний народ» абсолютно штучні. Концепція «братніх народів» – це винахід радянської пропаганди на заміну концепції «троїстого народу» Російської імперії. Це спроба насильно пов'язати історію України з історією Росії та позбавити громадян України та Білорусі права на власний історичний вибір. Після Євромайдану це повністю втратило сенс. Наразі, щоб виправдати напади на український народ, кремлівська пропаганда завела мову про «єдин народ». Вони також формують інформацію про захист православної релігії[38].

Національна ідентичність в Україні є складним і динамічним явищем, яке формується під впливом різноманітних чинників. Такі історичні події, як боротьба за незалежність, стресові ситуації, а також культурні та мовні особливості сприяли формуванню української національної ідентичності.

Зокрема, події, пов'язані з Майданом 2014 року та повномасштабний напад Росії, мали значний вплив на українську ідентичність, що спонукало громадян об'єднуватися для захисту своєї країни. Крім того, розвиток культурних проявів, таких як мистецтво, мова та історія, сприяє усвідомленню українцями своєї унікальної національної ідентичності.

Українська ідентичність також визначається прагненням зберігати та розвивати мовну та культурну спадщину. В українському суспільстві прижилися різноманітні обряди, свята, традиції та легенди.

Загалом національна ідентичність України – це динамічне явище, яке виникає внаслідок взаємодії різноманітних факторів і продовжує розвиватися в сучасних умовах, що сприяє формуванню національної ідентичності та гордості[6].

З 2014 року Російська Федерація планомірно викорінює українську ідентичність Криму та окремих районів Донецької та Луганської областей. Коли РФ почала повномасштабне вторгнення в Україну, території Херсонської та Запорізької областей тоді опинились під контролем РФ. Наразі підконтрольні окупаційні адміністрації реалізують налагоджену раніше політику, щоб перетворити мешканців окупованих територій на «зразкових росіян», а найбільше від таких дій страждають діти України.

Починаючи з лютого 2022 року, організація випускає щомісячні аналітичні звіти, в яких описуються дані, отримані в ході операції Російської Федерації «Універсальний солдат», включно з окупованими територіями Запорізької області.

У 2014 році Російська Федерація почала «стирати» українську ідентичність на окупованих українських територіях, хоча ця практика бере свій початок ще з часів радянської окупації України.

Сучасна система Російської Федерації на окупованих територіях багато в чому імітує методи Радянського Союзу, але вводить новий елемент, а саме виховання з українських дітей «справжніх патріотів РФ» і «універсальних солдатів».

У випадку з дітьми на окупованих Російською Федерацією територіях України деідентифікація та освіта є особливо важливими. Руйнівні наслідки відчуження дітей від їхньої культурної ідентичності – коли мова, традиції та культура їхньої групи чужі для них – насильницьке переміщення дітей з однієї

групи в іншу є злочином геноциду. Однак у сучасній практиці РФ важливу роль відіграє не лише знищення української ідентичності, а й ототожнення дітей із громадянством РФ. Додаткова небезпека полягає в тому, що патріотизм і громадянська відповідальність в Російській Федерації асоціюються з мілітаризмом і службою в Збройних силах Російської Федерації, яка спрямована на розвиток не тільки інтелектуальної власності Російської Федерації, а й ініціативи виконувати свій «громадянський обов'язок» через військову службу, яка має ознаки виховання.

Індоктринацію можна визначити як «процес повторення ідеї чи переконання, доки одержувач не прийме їх без запитань чи критики. Індоктринація тісно пов'язана з освітою, оскільки репресивні режими часто вважають її інструментом індоктринації.

Стосовно контексту України, слід зазначити, що з 2014 року окупаційна частина України (тобто Крим, Донецька та Луганська області) була окупована, систематично та цілеспрямовано формуючи «російську ідентичність» українських дітей. Насамперед, це стосується витіснення з усіх сфер суспільного життя, зокрема української мови та освіти, медіа-простору та культури (зокрема, конфіскація та знищення українських книг). Крім того, як йдеться на одному з російських ресурсів, українська мова для кримчан має асоціюватися з війною та Україною, «країною переможного фашизму». Україна загалом у російських наративах розглядається як ідеологічний ворог, якого треба захищати зі зброєю в руках. Натомість Російська Федерація виступає «рятівником» так званого «українського фашизму і саме такий наратив подається жителям тимчасово окупованого Криму[41].

Мовне питання є ключовим аспектом російської інформаційної війни. Росія використовує мовне розшарування в Україні для виправдання своєї агресії, стверджуючи, що російськомовне населення потребує захисту від «українізації». Водночас в Україні мова стала важливим елементом національної ідентичності, особливо після 2014 року, коли збільшився інтерес

до української мови як символу спротиву російській агресії.

Ухвалення законів про державну мову в Україні викликало сильну критику з боку Росії, яка вбачає в цьому загрозу для російськомовного населення. Водночас ці закони є спробою зміцнити українську національну ідентичність і підняти статус української мови в публічному та культурному просторі[43].

Російська влада використовує ідеологію «Русского мира» для просування ідеї про те, що Україна належить до російської культурної та цивілізаційної сфери. Це концепція не лише культурного чи мовного об'єднання, а й політичного контролю. В рамках цієї ідеології заперечується існування окремої української нації, що є прямим викликом для формування української ідентичності[28].

Росія також використовує релігію як інструмент для просування своєї ідеології. Російська православна церква відіграє ключову роль у формуванні наративу «єдності» між росіянами та українцями. Відділення Православної церкви України від Московського патріархату в 2019 році стало важливим кроком у боротьбі за національну ідентичність і самостійність України[26].

Конфлікт на сході України і анексія Криму підкреслили політичні проблеми ідентичності в цих регіонах. Багато жителів сходу України та Криму до 2014 року відчували культурну та історичну близькість до Росії, що сприяло підживленню сепаратистських настроїв. Росія активно використовувала ці почуття, щоб виправдати свою агресію. Після анексії Криму Росія розпочала активну кампанію з інтеграції кримського населення в російське суспільство, включаючи масову видачу російських паспортів, обмеження прав кримських татар та українців і заміну української мови російською в освіті та медіа [12].

Війна з Росією стала потужним каталізатором для формування сучасної української національної ідентичності. Багато українців, зокрема російськомовних, після 2014 року почали активно підтримувати українську державність і культуру, що призвело до збільшення національної єдності.

Війна дала імпульс для відродження та популяризації історичних постатей та подій, які символізують боротьбу України за незалежність, таких як Степан Бандера, Українська Повстанська Армія (УПА) та інші. Це створює нові символи української ідентичності, відмінні від радянського минулого.

Після Революції Гідності 2014 року Україна офіційно визначила свій курс на європейську інтеграцію. Для багатьох українців цей вибір став не лише політичним, а й ідеологічним, що означає відмову від російської моделі розвитку і прийняття європейських цінностей як частини української ідентичності.

Конфлікт між проросійським та проєвропейським векторами розвитку в Україні підкреслює політичну боротьбу за визначення національної ідентичності. Росія намагається представити Україну як частину «східної цивілізації», тоді як більшість українців обирають європейський шлях[27].

Російсько-українська війна глибоко вплинула на формування національної ідентичності в Україні. Вона стала каталізатором для відродження історичних символів, зміцнення української мови та культури, а також переосмислення ролі України на світовій арені. Водночас цей конфлікт підкреслив політичні проблеми ідентичності, пов'язані з мовними, регіональними та історичними розбіжностями.

2.2 Вплив російсько-української війни на світову економіку

Спочатку варто визначити вплив російсько-української війни на українську економіку.

У 2022 році падіння національної економіки становило безпрецедентні 30,4 відсотка та споживча інфляція – 26,6 відсотка, тобто ціни на товари та послуги в Україні в середньому зросли на чверть. Також відбулася значна девальвація національної валюти – з 29 грн/долар до 40 грн/долар. На нинішньому валютному ринку це може вплинути на ціни товарів і послуг.

На початку війни, крім значного зниження безпеки та інфляції, бізнес втратив можливість вести зовнішньоекономічну діяльність: роботу вітчизняних морських портів зі зрозумілих причин було закрито. Крім того, 8 мільйонів людей покинули Україну, рятуючись від війни, і близько 5 мільйонів людей були переміщені в країні.

У цих складних умовах більшість українського громадянства намагалася підтримувати єдність і домашнє господарство, основною частиною якого є торгівля. Тому багато людей стали вибирати продукцію вітчизняних виробників, все більшої популярності набирають українські бренди.

Цьому сприяла відмова від російських і білоруських товарів, які раніше, на жаль, займали цілі прилавки місцевих магазинів і торгових центрів. Українці припинили фінансову підтримку держави-агресора. І все більше людей уважно вивчають діяльність іноземних компаній: якщо вони не підуть з ринку нашого ворога, багато хто відмовиться від їхнього товару. І часто на користь українців, адже наші виробники, як ніколи, потребують підтримки[37].

Бізнес постраждав так само сильно, як і вся економіка країни. Через обстріли було закрито багато терміналів і відділень. Була велика плінність персоналу та клієнтів. Змінилися пріоритети людей. В результаті змінився попит.

Багато автошляхів зруйновано, і потрібно будувати нові дороги. Крім того, в Україні діє комендантська година. Машини не можуть працювати вночі, що виключає цілодобове постачання.

Лише 5% компаній працюють без проблем на ринку. Мають представництва лише в західній частині України. 60% компаній мають проблеми та збої в роботі, але вони продовжують працювати.

Майже третина може брати відгул і працювати неповний робочий день. 10% компаній не можуть продовжувати свою діяльність [40].

Динаміка кількості суб'єктів підприємства за 2019-2023 рр. представлено на рис. 2.1.

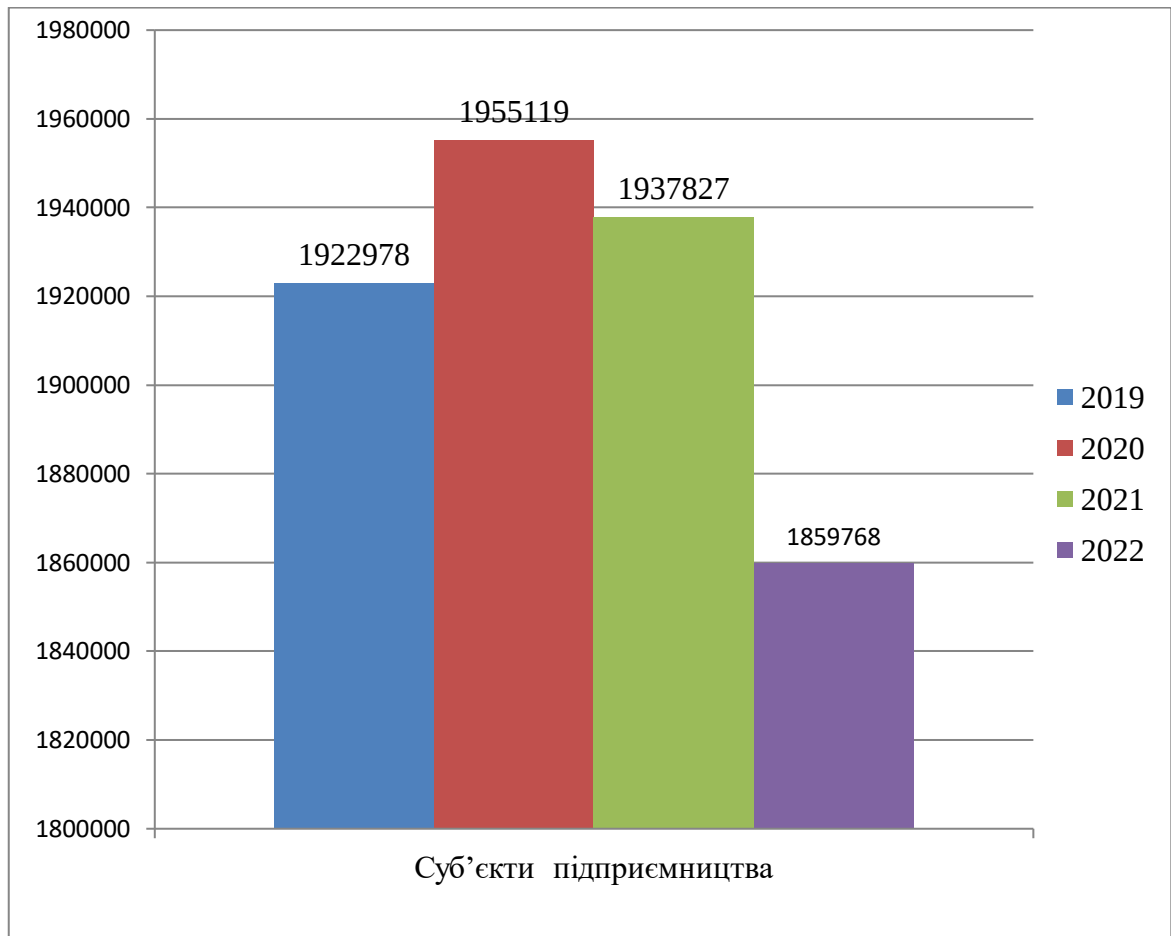

Рис. 2.1. Динаміка кількості суб'єктів підприємництва за 2019-2022 рр.
[29-30]

Примітка. Побудовано автором за даними [29;30].

Отримані дані свідчать про те, що протягом аналізованого періоду є досить нерівномірна тенденція щодо кількості суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за 2019-2021 рр.

Певне зменшення їх кількості протягом 2020 року зумовлено пандемією коронавірусу, коли досить багато підприємств збанкрутували та не мали можливості провадити свою діяльність.

Протягом 2021 року ситуація дещо стабілізувалась, адже багато підприємств пристосувались до карантинних обмежень.

2022 року закрилося 78 059 суб'єктів господарювання.

Підприємства в світі зіткнулися з хаотичними ланцюжками поставок, намагаючись задовольнити зростаючий попит на товари та послуги, і почали перекладати зростання витрат виробництва на своїх клієнтів.

Атака Росії на Україну призвела до подальшого тиску на найважливіші товари – продовольство та енергоносії. Це стало результатом скорочення видобутку з обох країн і санкцій проти Росії. Витрати зросли ще більше, викликавши темпи інфляції, які значно випереджають зростання заробітної плати. Ця криза вартості життя погіршила здоров'я та добробут людей у всьому світі, особливо для найбідніших, і збільшила ризик голоду (рис. 2.2).

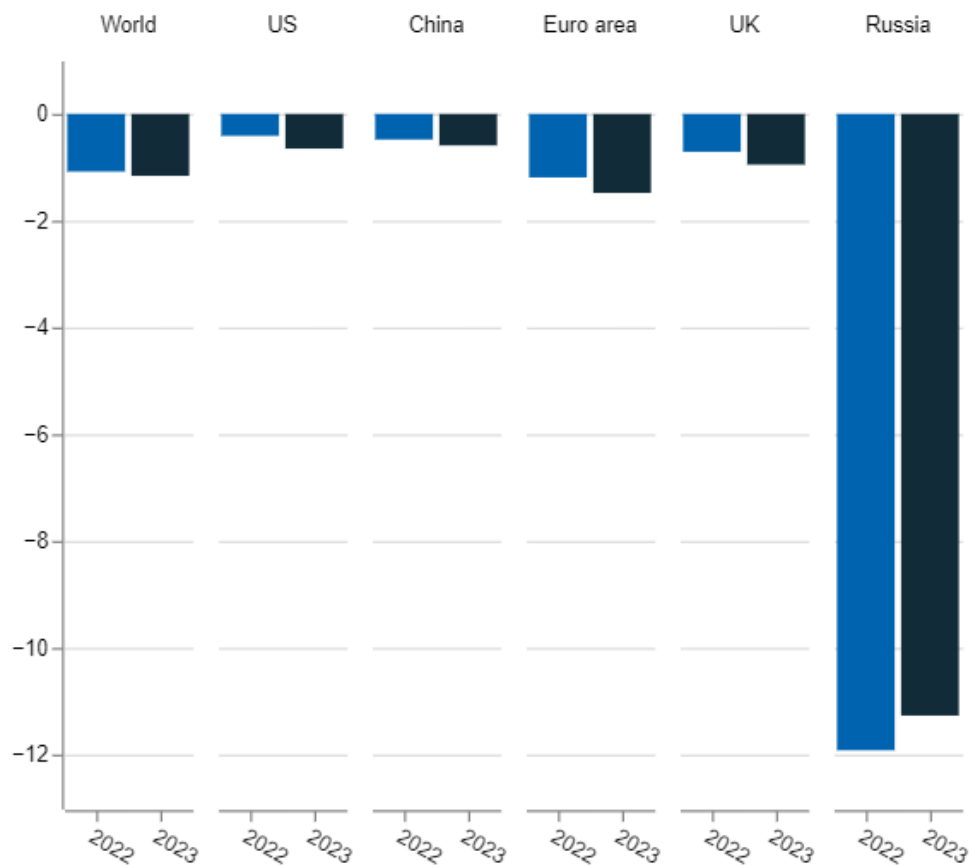

Рис. 2.2. Вартість ВВП війни для світової економіки

Примітка. Побудовано автором за даними [3].

Конфлікт вдарив по продовольчій безпеці в усьому світі. До війни Україна та Росія разом були найбільшими у світі експортерами пшениці –

відповідали понад третину (36%) експорту пшениці. Вони також експортували більше половини світового виробництва соняшникової олії.

Ранні прогнози, включно з прогнозами Економічної обсерваторії, про те, що конфлікт загострить глобальну продовольчу безпеку, на жаль, виправдалися. Це найбільше вдарило по країнах, що розвиваються, і країнах, що розвиваються, оскільки вони більше залежать від України та Росії щодо імпорту палива та зерна.

Інформаційна мережа продовольчої безпеки висвітлює війну як ключову силу – поряд з пандемією, іншими конфліктами та екстремальною погодою – яка спричинила приголомшливе зростання кількості людей, які відчують нестачу їжі.

Суворі економічні санкції проти Росії спричинили подальше зростання цін на енергоносії на міжнародному ринку (рис. 2.3). Остаточна картина – подальша інфляція, оскільки енергія збільшує витрати на кожному етапі – виробництві, зберіганні та транспортуванні – у ланцюгах постачання товарів і послуг.

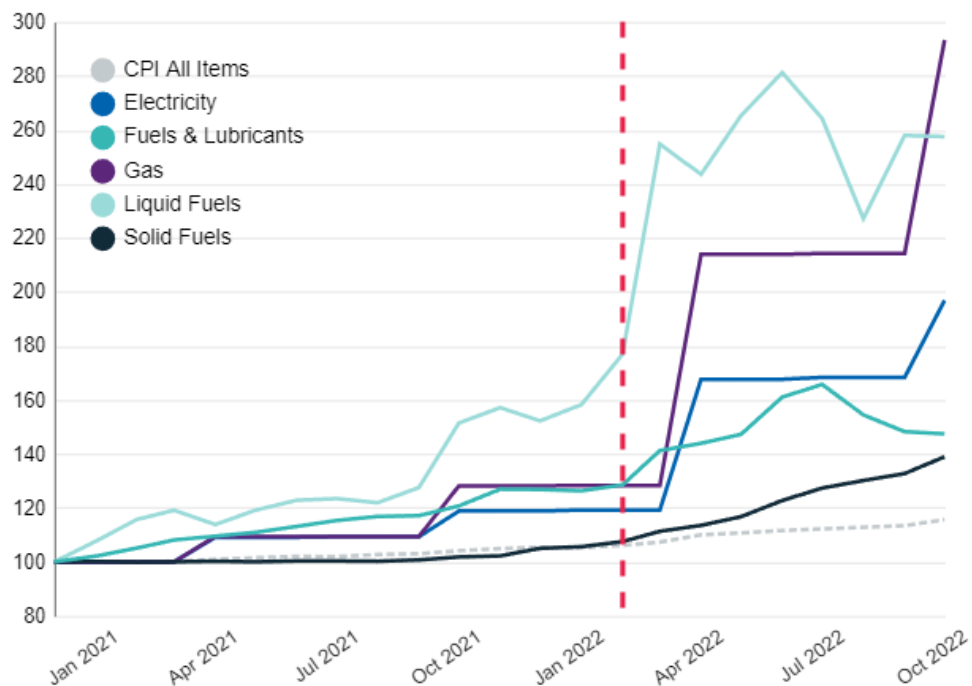

Рис. 2.3. Ціни на енергоносії, грудень 2020 – жовтень 2022

Примітка. Побудовано автором за даними [3].

Європейські країни, включаючи Велику Британію, прагнули швидко скоротити використання російської нафти та природного газу. Але спроби замінити російські енергоносії виявилися складними. Вони часто означають використання дорожчих альтернатив, таких як зріджений природний газ (ЗПГ) зі Сполучених Штатів.

Хоча Велика Британія безпосередньо не споживає багато газу з Росії, вона дуже тісно пов'язана з європейським оптовим ринком. Тому проблеми з постачанням у континентальній Європі безпосередньо впливають на ціни у Великобританії. ЄС був найбільшим колективним покупцем російської нафти – у 2021 році купив 42% видобутої в Росії нафти.

Конфлікт явно вплинув на глобальний бізнес, а також на споживачів. Докази з фондового ринку показують, що фірми, які мають тісні зв'язки з Росією через торгівлю чи власність, зазнали значного падіння цін на акції після вторгнення.

У середньому торговельні зв'язки з Росією спричинили падіння вартості сукупного індексу фондового ринку кожної країни на 1,53%, показує дослідження Лондонської школи економіки (рис. 2.4).

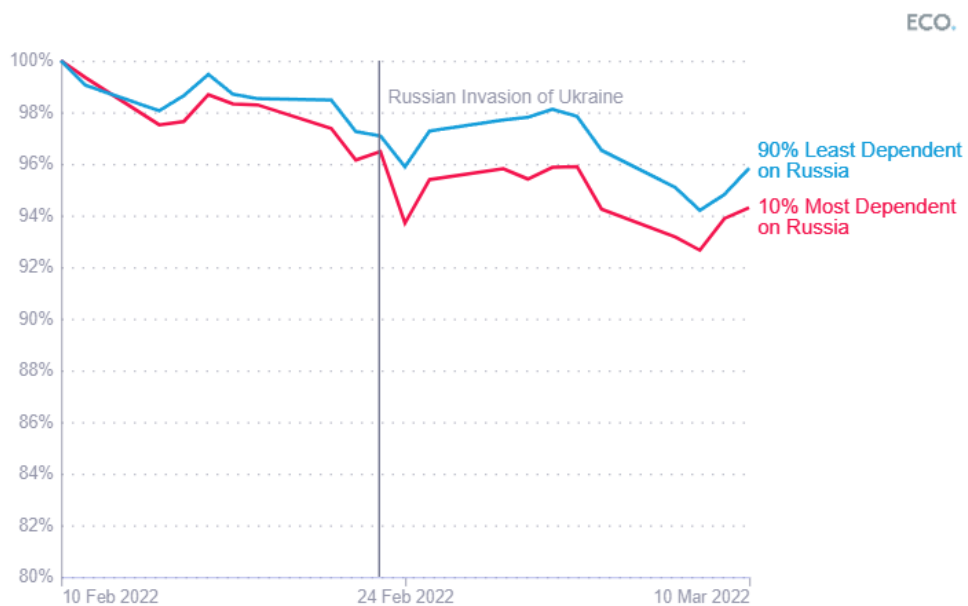

Рис. 2.4. Середня кумулятивна прибутковість компаній за рівнем впливу на Росію

Примітка. Побудовано автором за даними [10].

Середня довоєнна залежність компаній від Росії становила 0,25%. Це означало, наприклад, що фірма з обсягом виробництва 1 мільярд доларів матиме експорт та імпорт до Росії та з Росії на загальну суму 2,5 мільйона доларів.

Але деякі країни залежать від Росії набагато більше, ніж інші. Найбільших втрат зазнали країни Європи. Країни Східної Європи є одними з найбільш постраждалих через торгові зв'язки, тоді як країни Західної Європи найбільше постраждали через зв'язки власності. Навпаки, країни, які менш тісно пов'язані з Росією, такі як Сполучені Штати та Китай, постраждали менше. Це свідчить про те, що Європа найгостріше відчує на собі довгостроковий міжнародний фінансовий вплив війни[46].

Оцінка впливу української кризи на світове економічне зростання з 2022 по 2024 рік(як відсоткова зміна валового внутрішнього продукту порівняно з базовим рівнем відсутності конфлікту) представлена на рис. 2.5.

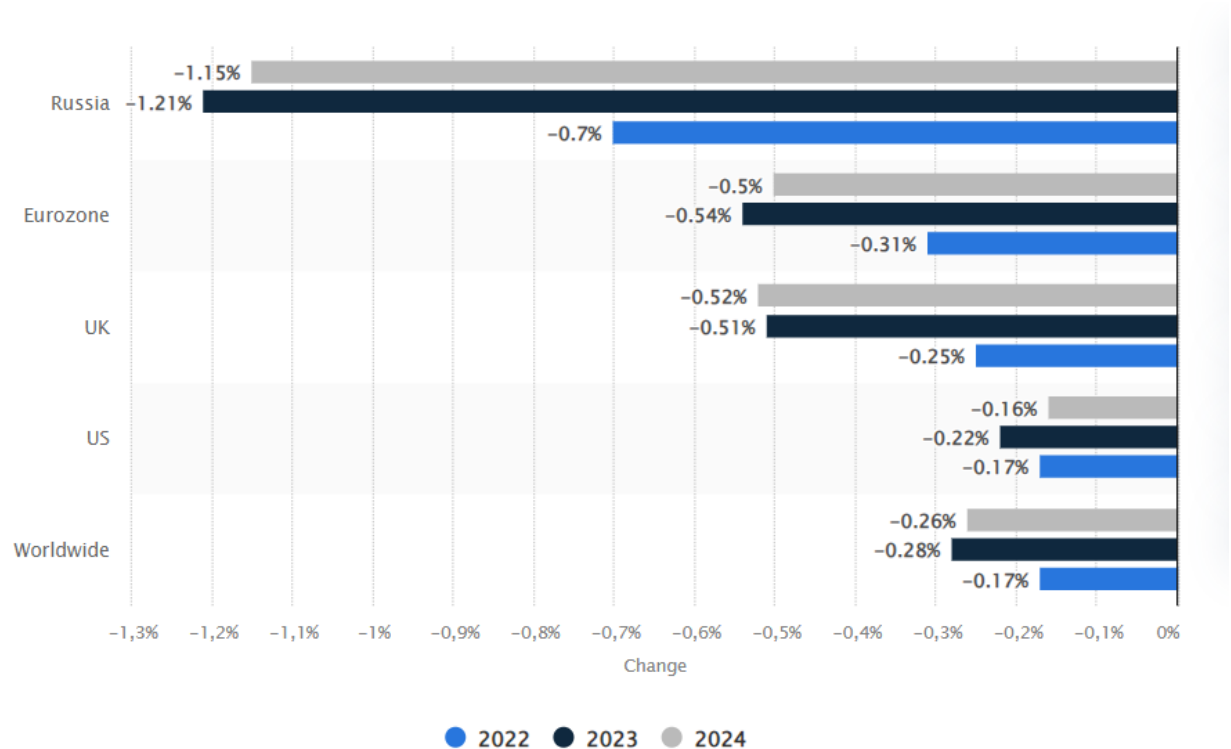

Рис. 2.5. Оцінка впливу української кризи на світове економічне

зростання з 2022 по 2024 рік

Примітка. Побудовано автором за даними [44; 45; 46].

У результаті вторгнення Росії в Україну світова економіка, за оцінками, скоротиться на 0,17 відсотка в 2022 році. Крім того, через санкції, накладені на Росію, прогнозується, що її економіка впаде на 0,7 відсотка в 2022 році і на 1,21 відсотка в 2023 році[44].

Оскільки війна Росії проти України продовжується, її вплив на глобальну економіку залишається невизначеним. Дані фондового ринку свідчать про те, що фірми, які мають міцні торговельні чи власницькі зв'язки з Росією, мають більше шансів зіткнутися з несприятливими наслідками у міру затягування конфлікту.

Війни завдають серйозних економічних збитків у довгостроковій перспективі. Хоча ще занадто рано оцінювати довгостроковий вплив російського вторгнення в Україну з початку 2022 року, очевидно, що як Україна, так і більшість інших європейських країн вже зазнали гострого впливу[45].

2.3 Соціальний вимір російсько-української війни

Російсько-українська війна має значний соціальний вимір, що охоплює широке коло суспільних питань і викликів як для України, так і для світу в цілому. Війна вплинула на різні аспекти соціального життя, включаючи міграцію, психологічне здоров'я, демографічну ситуацію, культурну ідентичність, рівень бідності та нерівності, а також на суспільні цінності.

Війна призвела до масової хвилі переміщення населення всередині країни. За даними ООН, мільйони українців були змушені залишити свої домівки через бойові дії, особливо в східних і південних регіонах України. Це створило значне навантаження на соціальні послуги та інфраструктуру в інших

регіонах країни [25].

Сотні тисяч українців виїхали за межі України, шукаючи притулок у країнах ЄС, зокрема Польщі, Німеччині, Чехії та інших. Це призвело до зміни демографічної ситуації в Україні та виникнення нових соціальних викликів, пов'язаних із інтеграцією українських біженців в іноземні суспільства.

Війна значно вплинула на демографічну ситуацію в Україні. Загибель мирного населення, еміграція, а також зниження рівня народжуваності через економічну невизначеність і складні умови життя призвели до скорочення чисельності населення.

Війна збільшила гендерний розрив, оскільки велика кількість чоловіків мобілізовані до збройних сил, тоді як жінки та діти часто стають основними біженцями та мігрантами[9].

Війна залишила глибокі психологічні шрами на багатьох українцях. Стрес, тривога, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) і депресія стали поширеними явищами серед військових, внутрішньо переміщених осіб і цивільного населення. Тривала розлука між родичами, втрата близьких під час бойових дій, евакуація сімей спричинили значні емоційні навантаження та проблеми в родинних стосунках. Багато сімей опинилися розділеними, що створює додаткові соціальні проблеми[24].

Війна підштовхнула українців до консолідації та посилення почуття національної ідентичності. Підтримка Збройних Сил України, активний волонтерський рух та мобілізація громад для допомоги переселенцям стали прикладами соціальної згуртованості на тлі конфлікту.

Величезну роль у підтримці армії та постраждалого населення відіграють волонтери. Громадські організації, ініціативні групи та приватні особи активно долучилися до надання гуманітарної допомоги, збору коштів і забезпечення армії необхідними ресурсами. Волонтерський рух став важливим соціальним явищем в Україні [7].

Війна призвела до значного погіршення економічної ситуації в Україні.

Руйнація інфраструктури, втрата робочих місць та економічні труднощі загострили рівень бідності в країні. За оцінками, мільйони українців живуть у складних економічних умовах через втрату доходів та житла.

Війна також оголила нерівномірність розподілу ресурсів у суспільстві. Переселенці з окупованих територій і зони бойових дій часто стикаються з труднощами в доступі до житла, медичних послуг і працевлаштування, що поглиблює соціальну нерівність.

Війна стала потужним каталізатором для посилення національної ідентичності. Багато українців, незалежно від мовних або регіональних відмінностей, об'єдналися навколо спільної мети захисту незалежності країни.

Поширення української мови, культури та історії стало важливим аспектом цього процесу. Українські митці, письменники та діячі культури активно протистоять російській пропаганді та використовують свої таланти для підтримки духу опору. Культура стала важливою частиною суспільного життя, що сприяє формуванню сильної національної самосвідомості[34].

Війна серйозно вплинула на освіту. Багато шкіл, університетів і навчальних закладів були змушені перейти на дистанційне навчання або взагалі призупинити роботу через бойові дії. Через знищення медичної інфраструктури в зонах бойових дій населення стикається з проблемами в доступі до якісних медичних послуг.

Важливим соціальним питанням є реінтеграція ветеранів війни, які повертаються до мирного життя. Вони потребують не лише медичної допомоги та психологічної реабілітації, а й інтеграції у суспільне та економічне життя.

Відновлення зруйнованої інфраструктури, повернення переселенців до своїх домівок та економічна реінтеграція постраждалих регіонів стануть ключовими викликами після завершення війни [5].

Російсько-українська війна має величезний соціальний вплив, який зачіпає всі аспекти життя українського суспільства. Міграція, демографічні зміни, психологічні травми, соціальна згуртованість і посилення національної

ідентичності є основними проявами цього впливу. Війна також загострила проблеми нерівності, доступу до освіти та медичних послуг, а також створила нові виклики для постконфліктної реінтеграції та відновлення України.

Висновки до розділу 2

1. Політичні проблеми національної ідентичності в контексті російсько-української війни є важливими чинниками, що впливають як на внутрішню політику України, так і на міжнародну арену. Національна ідентичність у цьому конфлікті виступає ключовим елементом, через який Росія і Україна мають фундаментальні суперечності.

Політика «русского мира» є однією з ідеологічних основ російської агресії. Вона заснована на концепції, що українці, росіяни й білоруси – це частина одного народу з спільною історією і культурою. Це зневажає право України на самостійність і незалежну національну ідентичність. Кремль намагається утримати Україну в межах свого політичного й культурного впливу, заперечуючи існування окремої української нації.

2. Російсько-українська війна має значний вплив на світову економіку через низку факторів, пов'язаних із енергетикою, продовольством, фінансовими ринками та глобальною торгівлею. Нижче представлені основні аспекти цього впливу:

Росія є одним з найбільших експортерів нафти, природного газу і вугілля у світі. Війна призвела до санкцій Заходу проти російської енергетичної галузі, що спричинило стрибок цін на нафту і газ на світових ринках. Європейський Союз, який значною мірою залежав від російського газу, почав шукати альтернативні джерела постачання, що призвело до енергетичної кризи в регіоні та підвищення цін для споживачів по всьому світу. Україна є одним з найбільших експортерів зерна, зокрема пшениці, кукурудзи та соняшникової олії. Блокада українських портів Росією та руйнування сільськогосподарської

інфраструктури призвели до значного скорочення постачання цих товарів на світовий ринок. Це спричинило зростання цін на продукти харчування, особливо в країнах, які залежать від імпорту продовольства з України та Росії, таких як країни Африки та Близького Сходу.

3. Російсько-українська війна має глибокий соціальний вимір, який проявляється на рівні суспільства як в Україні, так і на глобальному рівні. Вплив війни на соціальні процеси охоплює широкий спектр, включаючи демографічні зміни, гуманітарну кризу, зміни у громадській свідомості, соціальну солідарність, а також міграційні та біженські процеси.

Війна спричинила численні жертви як серед військових, так і серед цивільного населення. Руйнування інфраструктури, житлових будинків, шкіл, лікарень та інших об'єктів призвели до величезних страждань мільйонів українців.

Війна стала причиною найбільшої міграційної кризи в Європі з часів Другої світової війни. Мільйони українців змушені були покинути свої домівки, шукаючи безпеки в інших регіонах України або за кордоном. За даними ООН, з початком війни понад 7 мільйонів людей стали внутрішньо переміщеними особами, а понад 5 мільйонів виїхали в інші країни як біженці, зокрема в Європейський Союз.

Європейські країни, які прийняли українських біженців, зіштовхнулися зі значними викликами. Велика кількість мігрантів потребує соціальної інтеграції, доступу до освіти, охорони здоров'я, ринку праці тощо. Хоча приймаючі держави надають допомогу, довгострокове перебування біженців створює соціальні та економічні навантаження.

РОЗДІЛ 3

ГЕОПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

3.1 Російсько-українська війна: геополітичні виклики для України

Сьогодні геополітика стає головним викликом для ланцюгів поставок. Протягом останніх трьох років більшість логістичних викликів були пов'язані з військовими конфліктами та політичною нестабільністю, включаючи війну в Україні.

Війна в Україні також порушила ланцюжки поставок. На початку війни російські війська блокували судноплавство в Чорному морі. У результаті 100 суден не змогли вийти з українських морських портів. Україна не могла експортувати морем 120 млн тонн товарів щорічно, як до війни.

Проблеми в ланцюзі поставок, викликані геополітичними та іншими причинами, створюють додаткові проблеми для компаній. Наприклад, збільшуються витрати на логістику та час виконання замовлення. Компанії стикаються з нестачею сировини і навіть змушені зупиняти виробництво. Виробники постійно потребують пошуку нових основних постачальників. У результаті компаніям доводиться перебудовувати свої ланцюги поставок.

Санкції ЄС відновлюють ланцюжки поставок сирої нафти та нафтопродуктів у всьому світі. Єврокомісія заборонила морський імпорт сирої нафти з Росії. У результаті Китай та Індія стали основними споживачами російської нафти: з 5 грудня 2022 року до кінця квітня 2024 року вони купили відповідно 48% і 35% російського експорту нафти. Водночас США потіснили Росію як постачальника нафти номер один для Європи. Також ЄС збільшив імпорт нафти з Саудівської Аравії, Норвегії, Бразилії, Іраку, Анголи.

ЄС запровадив заборону на імпорт російських нафтопродуктів. У результаті Туреччина стала найбільшим покупцем російських нафтопродуктів: ця країна закупила 24% російського експорту нафтопродуктів з лютого 2023

року по квітень 2024 року. Іншими великими споживачами є Китай (12%) і Бразилія (10%).

При цьому Індія стала основним постачальником нафтопродуктів до ЄС. У 2023 році імпорт до Європейського Союзу нафтопродуктів з Індії зріс на 115% в порівнянні з аналогічним періодом минулого року. У 2023 році 20 із 27 країн ЄС імпортували нафтопродукти з Індії.

ЄС заборонив імпорт російського вугілля. У результаті США стали найважливішим постачальником вугілля до ЄС (27% імпорту в ЄС минулого року), а Китай став найбільшим споживачем російського вугілля (45% усього російського експорту вугілля з 5 грудня 2022 року до кінця року). квітня 2024 р.).

У 2023 році поставки природного газу трубопроводами до ЄС склали 28,3 млрд м3 (31,0% від загального обсягу трубопровідного експорту з Росії). ЄС залишається найбільшим споживачем російського трубопровідного газу, однак поставки до ЄС скоротилися на 55,6% р/р. Натомість «Газпром» збільшив продажі газу Китаю, чий імпорт газу з Росії зріс до 22,7 млрд м3 у 2023 році, майже в 1,5 рази більше, ніж у 2022 році.

До війни 90% українського сільськогосподарського експорту перероблялося в українських портах Чорного моря. Російський флот заблокував українські порти. У результаті в перші місяці війни середньомісячний експорт зерна скоротився більш ніж на 80% порівняно з довоєнними місяцями. Росія, навпаки, збільшила експорт сільськогосподарської продукції. Зокрема, у 2022/2023 році Росія збільшила експорт пшениці на 50%.

З серпня 2023 року по березень 2024 року Україна експортувала через «тимчасовий експортний коридор» 34 млн тонн.

За рік дії зернової угоди (липень 2022 – липень 2023) Україна експортувала 33 млн тонн сільськогосподарської продукції.

«Тимчасовий експортний коридор» дозволив вивозити металургійну продукцію з українських морських портів. Це важливо, оскільки до війни

металургійний сектор експортував понад 60% продукції через морські порти (45 млн. тонн). Майже весь чавун вивозився з України морським транспортом. Хоча «тимчасовий експортний коридор» не є повністю безпечним, він дозволив українським експортерам бути більш стійкими, маючи більше можливостей для продовження поставок.

Під час війни українським експортерам також довелося перенаправляти вантажопотоки до морських портів ЄС, зокрема Румунії (Констанца), Болгарії (Бургас), Польщі (Гдиня, Гданськ, Щецин, Свіноуйсьце), Хорватії (Рієка, Плоче), Німеччини (Гамбург, Бремергафен, Бремен). У результаті середня відстань до порту відправлення для українських експортерів зросла в 5 разів, а витрати на доставку до порту призначення зросли в середньому в 3-4 рази.

Польща та Румунія стали важливими транзитними напрямками для українського експорту. Через залізничні прикордонні переходи з цими країнами Україна за 5 місяців 2024 року експортувала понад 15 млн тонн вантажів. Польща та Румунія є транзитними хабами для української продукції, яка відправляється до інших країн Європи. Український бізнес побудував сотню терміналів, які працюють як на широкій, так і на європейській колії. «Укрзалізниця» дозволила понад 30 приватним компаніям будувати прикордонні перевантажувальні комплекси[13].

Польська залізниця після початку війни стала воротами у світ для українських експортерів. У 2022 році через залізничні прикордонні переходи між Україною та Польщею перевезено 16,9 млн тонн вантажів. Це на 36,7% більше, ніж у 2021 році. За січень-квітень 2024 року залізницею до Польщі перевезено 7,4 млн тонн вантажів. Це на 28% більше, ніж за аналогічний період 2023 року. Залізничних пунктів пропуску між Україною та Польщею шість, але працюють лише чотири. Вони використовуються на 40-60%.

Низка перешкод заважає високому використанню поточних пропускних спроможностей залізничних пунктів пропуску між Україною та Польщею. Зокрема, у пунктах пропуску «Ягодин – Дорохуськ» та «Мостиська-2 –

Медика» працюють понад 10 польських перевізників. Проблема стосується пріоритетності доступу до інфраструктури для різних польських залізничних перевізників.

Компанії також розповідають про дефіцит зерновозів, фітінгових платформ, єврорейкових локомотивів. Перевантажувальних потужностей на кордоні не вистачає для українського експорту. Процедури контролю дублюються, оскільки здійснюються польською та українською владою. Спостерігаємо відсутність будь-якого попереднього планування перевезень вантажів через залізничні прикордонні переходи. Отже, передбачити швидкість руху вантажу неможливо.

Автомобільний перетин кордону з Польщею дозволив Україні задовольнити гуманітарні та військові потреби. Українські вантажівки збільшили кількість проходів кордону на 34% у 2022 році та на 20% у 2023 році. Польща є транзитним пунктом для доставки до більшості країн північної та західної Європи. Перевезення палива, гуманітарних і військових вантажів займають близько 20% від загального обсягу перевезень.

Блокада польського кордону, яка почалася в листопаді 2023 року, перервала ланцюги поставок і призвела до збитків. Це перший випадок такого переривання через політичні ігри. Блокада в різних формах тривала до кінця квітня 2024 року.

Прямі наслідки блокади включали збільшення витрат на логістику та цін, а також збільшення термінів виконання робіт. У 3-4 рази зросли тарифи на автоперевезення готової продукції з Європи. Це збільшення витрат на логістику додало 10-15% до ціни імпоротної сталі. Вантажівки в середньому стояли на кордоні 12-14 днів. Доставити продукцію з ЄС за 2-3 дні стало неможливо. Українські компанії також повідомили про шкоду діловій репутації, загрози постачанню продуктів харчування, зростання цін і зниження конкурентоспроможності.

Війна створила різні виклики: блокада українських морських портів,

дефіцит вантажного транспорту, у тому числі вантажівок і вагонів, брак водіїв, дефіцит палива, завантажені склади, збільшення термінів виконання робіт, збільшення витрат на логістику, перебої з енергопостачанням[2].

Загалом українські підприємства адаптувалися до умов війни. Вони перенаправляють вантажі в порти інших країн і диверсифікують маршрути поставок. Вони реструктуризували системи постачання палива та збільшили використання автомобільного транспорту. Дунайські порти збільшили перевалку вантажів. Українські менеджери з ланцюга поставок постійно стежать за новими можливостями на ринку вантажних перевезень і використовують кожен найменшу можливість для доставки вантажу будь-яким можливим способом. Пріоритетом для українських компаній є імплементація європейських правил для прискорення процедур та інтеграція в ланцюжки поставок ЄС.

Незважаючи на наявні транспортні можливості, вільне судноплавство через українські чорноморські порти залишається основою стабільності економіки України та ЄС, оскільки європейська логістична інфраструктура не може впоратися з усім українським експортом через кілька причин: невеликий розмір морських портів, різна ширина залізничних систем у Україна та ЄС, дефіцит вагонів та локомотивів у ЄС, брак перевантажувальних потужностей на прикордонних переходах тощо[13].

Російсько-українська війна створила значні геополітичні виклики для України, які впливають не лише на внутрішню ситуацію в країні, але й на її роль у міжнародній системі, стосунки з сусідами та західними союзниками, а також на глобальну безпекову архітектуру.

Основні геополітичні виклики, з якими стикається Україна:

1. Збереження суверенітету та територіальної цілісності – втрата контролю над Кримом у 2014 році та частиною Донецької і Луганської областей через агресію Росії стали серйозними викликами для територіальної цілісності України. Питання повернення цих територій залишається складним,

особливо з урахуванням військової та дипломатичної підтримки цих територій з боку Росії. Війна, що розпочалася в лютому 2022 року, спричинила загрозу для суверенітету України по всій території. Україна веде боротьбу за відновлення повного контролю над своїми міжнародно визнаними кордонами, що є ключовою метою у війні.

2. Проблема безпеки та військові загрози – незважаючи на підтримку від західних країн, Україна залишається під постійною загрозою російської військової агресії. Росія підтримує військову присутність на окупованих територіях та загрожує інфраструктурі та населеним пунктам України. Україна прагне отримати повноправне членство в НАТО, що викликає опір з боку Росії. Відсутність офіційних гарантій безпеки до вступу в Альянс залишає Україну вразливою перед потенційними майбутніми нападами [17].

3. Інтеграція в європейські та євроатлантичні структури – однією з ключових геополітичних цілей України є вступ до ЄС. Війна прискорила цей процес, і в 2022 році Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС. Проте процес повноправного вступу вимагає не лише реформ, а й стабілізації ситуації в країні та вирішення територіальних питань. Україна активно співпрацює з НАТО та намагається отримати гарантії безпеки від західних партнерів. Членство в Альянсі є стратегічною метою, але шлях до цього тривалий і ускладнюється наявною війною.

Україна знаходиться в центрі геополітичного протистояння між Росією та західними країнами, зокрема США і ЄС. Війна є частиною ширшого конфлікту за вплив у Східній Європі. Росія намагається зберегти свою сферу впливу на пострадянському просторі, тоді як Захід прагне зміцнити демократію і стабільність в регіоні. Китай уникає прямого втручання у війну, але його геополітична позиція є важливою. Китай підтримує дипломатичні та економічні відносини з Росією, водночас зберігаючи нейтралітет щодо підтримки територіальної цілісності України. Це створює виклики для України в її дипломатичних зусиллях залучити міжнародну підтримку[1].

Україна історично була транзитною країною для російського газу до Європи. Після вторгнення Росії у 2022 році Україна і країни ЄС почали шукати альтернативні джерела енергії, що змусило Україну переглянути свою енергетичну політику і шляхи співпраці з сусідніми країнами.

Україна активно працює над зменшенням залежності від російських енергоресурсів і водночас підтримує розвиток відновлюваної енергетики. Під час війни було зруйновано багато енергетичної інфраструктури, тому її відбудова та зміцнення енергетичної безпеки є одним із ключових завдань.

Санкції, накладені західними країнами на Росію, є важливим інструментом у стримуванні її агресії. Однак Україна стикається з тим, що ці санкції можуть бути недостатньо ефективними, щоб швидко зупинити війну. Дипломатичні зусилля України спрямовані на те, щоб забезпечити більш жорсткі санкції та їхнє тривале застосування.

Війна створила серйозні економічні виклики для України, включаючи руйнування інфраструктури, знищення виробничих потужностей і величезні витрати на оборону. Економічна підтримка з боку західних партнерів, зокрема через фінансові пакети допомоги та кредити, має велике значення для стабілізації економіки України.

Повернення тимчасово окупованих територій, зокрема Криму та частини Донбасу, є важливим елементом геополітичної стратегії України. Проте реінтеграція цих територій потребуватиме великих зусиль у політичній, економічній та соціальній сферах, а також у питаннях правосуддя та відбудови інфраструктури. Україна шукає міжнародної підтримки для відновлення своєї територіальної цілісності, зокрема через дипломатичні механізми, такі як ООН, ОБСЄ та інші міжнародні організації. Це створює виклики для української дипломатії в умовах війни.

Інформаційна війна є ключовим елементом російської стратегії. Росія використовує пропаганду, щоб дискредитувати Україну на міжнародній арені та виправдати свою агресію. Україна веде активну боротьбу за правдиву

інформованість світової спільноти та громадян своєї країни, залучаючи засоби масової інформації, дипломатичні ресурси та соціальні мережі.

Одним із геополітичних викликів є поширення об'єктивної інформації про війну на міжнародній арені. Україна активно працює над тим, щоб протидіяти дезінформації та донести правдиві факти про конфлікт, його причини та наслідки для світової безпеки[3].

Російсько-українська війна створила для України масштабні геополітичні виклики, що впливають на її міжнародний статус, безпеку та стосунки з іншими державами. Україна веде боротьбу не лише за своє фізичне виживання, а й за своє місце у глобальній системі, намагаючись зміцнити суверенітет, інтегруватися в європейські та євроатлантичні структури, а також забезпечити підтримку міжнародної спільноти у своїй боротьбі з російською агресією.

3.2 Геополітичні наслідки російсько-української війни та формування нового світового порядку

Російсько-українська війна призвела до масштабних геополітичних наслідків, що змінили баланс сил у світі та спричинили трансформацію глобальної системи міжнародних відносин. Цей конфлікт не тільки вплинув на регіональну стабільність у Східній Європі, але й став важливим фактором у формуванні нового світового порядку.

Війна Росії проти України означає кінець тієї стабільності, що виникла після завершення Холодної війни. Замість спроб зберегти статус-кво, Росія вдалася до відкритої агресії, що порушує міжнародні правові норми та принципи територіальної цілісності – це ставить під сумнів ефективність існуючих механізмів безпеки та міжнародного права[4].

Організації, такі як ООН та ОБСЄ, не змогли ефективно зупинити агресію або забезпечити мирне врегулювання конфлікту. Це свідчить про кризу міжнародних інститутів, які вже не можуть забезпечити мир у глобальному

масштабі.

Війна призвела до різкого погіршення стосунків між Росією та Заходом, що відновило поділ світу на блоки. Захід, очолюваний США, і країни НАТО підтримують Україну, тоді як Росія прагне створити антизахідний блок, зокрема через тісніші стосунки з Китаєм, Іраном та іншими автократичними режимами.

Війна стимулювала розширення НАТО та посилила його роль у глобальній безпеці. Швеція та Фінляндія вирішили приєднатися до Альянсу через загрозу з боку Росії, а НАТО збільшує свою присутність у Східній Європі – це відродило Альянс як ключову силу у стримуванні російської агресії[39].

Європа, яка була залежною від російських енергоресурсів, змушена була різко скоротити імпорт російського газу та нафти. Це призвело до енергетичної кризи в багатьох європейських країнах і стимулювало перехід на альтернативні джерела енергії та розвиток зелених технологій. Водночас Росія втратила ключових покупців і змушена переорієнтовувати експорт на інші ринки, такі як Китай та Індія.

Західні санкції суттєво обмежили економічний потенціал Росії, скоротивши її доступ до західних технологій та ринків. Дані фактори змусили Росію шукати нових партнерів у країнах, які не підтримують санкції, що зменшує її вплив на глобальну економіку.

Війна вплинула на глобальні ланцюжки постачань, призвела до росту цін на енергоносії та продовольство, особливо через блокування експорту українського зерна. Ланцюги постачань загострили продовольчу кризу в країнах, що розвиваються, та підвищило інфляцію в багатьох економіках.

Китай посилив свої позиції як ключовий гравець, що залишається нейтральним у війні. Пекін намагається використовувати ситуацію для посилення власного впливу на глобальній арені, зокрема через зміцнення відносин з Росією, але без явної підтримки її агресії. Китай виграє від ослаблення західного впливу, одночасно зберігаючи торговельні зв'язки з ЄС та

США.

Багато країн Африки, Азії та Латинської Америки не приєдналися до західних санкцій проти Росії. Вони прагнуть займати нейтральну позицію, отримуючи вигоди від співпраці з обома сторонами. Це змінює конфігурацію світової геополітики, надаючи більшу вагу країнам Глобального Півдня у новому світовому порядку.

Російсько-українська війна стала важливою віхою в історії інформаційних конфліктів. Обидві сторони активно використовують соціальні мережі та цифрові технології для мобілізації міжнародної підтримки. Україна активно залучає цифрові платформи для боротьби з російською пропагандою та залучення фінансової допомоги.

Кібернапади стали однією з ключових складових сучасної війни. Російські хакери намагалися атакувати українську критичну інфраструктуру та державні установи, а західні країни надають Україні підтримку у сфері кіберзахисту.

Польща, Литва, Латвія та Естонія стали передовими державами у підтримці України та стримуванні російської агресії. Вони активно працюють над посиленням обороноздатності та зміцненням трансатлантичних зв'язків, прагнучи отримати більшу роль у європейських безпекових структурах.

Регіональні альянси: Війна стимулювала розвиток нових регіональних альянсів та ініціатив у Східній Європі. Польща, Україна та країни Балтії ведуть активні переговори про створення нових форматів співпраці у сфері безпеки та економіки, що можуть стати частиною майбутньої архітектури безпеки Європи.

Російсько-українська війна демонструє недієвість міжнародних механізмів забезпечення безпеки, таких як ООН, яка не змогла зупинити агресію. Це може призвести до реформування глобальних безпекових інститутів або створення нових механізмів для запобігання подібним конфліктам.

Погрози Росії використати ядерну зброю ставлять нові виклики для

міжнародної безпеки – це стимулює західні країни до переосмислення підходів до ядерного стримування та розвитку нових методів управління ядерними ризиками.

Війна перетворила Україну на символ глобальної боротьби за демократію та суверенітет. Західні країни, підтримуючи Україну, бачать у ній форпост у захисті ліберальних цінностей перед авторитаризмом. Війна стимулювала перегляд геополітичних альянсів[15].

Висновки до розділу 3

1. Російсько-українська війна створила серйозні геополітичні виклики для України, які мають вплив на її внутрішню політику, зовнішні відносини, безпеку, економіку та загальну стабільність. Війна стала вирішальним моментом у формуванні геополітичного курсу України, а також вплинула на регіональну та глобальну безпеку.

Україна значною мірою залежить від допомоги західних партнерів у забезпеченні своєї обороноздатності. Зокрема, йдеться про постачання сучасної зброї, військової техніки, а також підготовку українських військових. Без цього важко забезпечити ефективну оборону проти більш потужної армії Росії.

Прагнення України приєднатися до Європейського Союзу та НАТО стало важливим геополітичним викликом. Це протиставляє Україну Росії, яка намагається завадити її інтеграції до західних структур. Втручання Росії прискорило цей процес, що підтверджує отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС та посилення військової співпраці з НАТО.

Від початку агресії у 2014 році, а особливо після 2022 року, західні країни запровадили безпрецедентні санкції проти Росії. Для України це ключовий інструмент послаблення російської економіки та тиску на Кремль. Однак викликом є підтримка єдності західних держав у застосуванні санкцій, адже довготривале санкційне протистояння може призвести до втоми та ослаблення

міжнародної підтримки.

2. Російсько-українська війна має глибокі геополітичні наслідки, що впливають на перебудову міжнародних відносин та формування нового світового порядку. Війна викликала серйозні зміни в глобальній безпеці, економічних відносинах, союзах та політичних конфліктах.

Російсько-українська війна призвела до суттєвого посилення ролі НАТО як ключового альянсу у сфері безпеки. Країни Альянсу збільшили військові бюджети, посилили свою присутність у східній Європі та розширили співпрацю з країнами, що безпосередньо зіштовхнулися із загрозою з боку Росії. Такі країни, як Фінляндія та Швеція, ухвалили рішення приєднатися до НАТО, що є прямим наслідком війни.

До війни Росія була одним з ключових постачальників енергоресурсів до Європи. Однак вторгнення змусило ЄС та інші країни шукати альтернативні джерела енергії, що суттєво послабило позиції Росії на світовому енергетичному ринку. Європа прискорила перехід на відновлювальні джерела енергії та розширила імпорт зрідженого природного газу (ЗПГ) зі США, Катару та інших країн.

Війна оголила недоліки існуючих міжнародних організацій, таких як ООН. Відсутність можливості ефективно реагувати на агресію Росії поставила під сумнів ефективність системи колективної безпеки. Це підштовхує до необхідності реформування ООН та інших міжнародних організацій, щоб вони могли краще реагувати на сучасні виклики.

Україна активно бере участь у дискусіях щодо нових форматів міжнародної безпеки та гарантій, що може призвести до створення нових механізмів безпеки, які забезпечать захист країн, що зіштовхуються із загрозою агресії.

ВИСНОВКИ

1. Передумови та причини російсько-української війни (збройний конфлікт, що розпочався у 2014 році) мають глибоке історичне, політичне, соціальне та геополітичне підґрунтя. Україна протягом століть була частиною різних імперій – Речі Посполитої, Російської імперії та Радянського Союзу. Росія завжди вважала Україну своєю стратегічною територією. Ідеологія «єдиного народу» (росіян, українців і білорусів) була частиною російської національної політики, що ускладнювало визнання самостійності України.

Розпад СРСР привів до створення незалежної України, що викликало певний спротив у Росії, яка вважала Україну ключовою частиною своєї історичної ідентичності та сфери впливу.

З часів «Помаранчевої революції» (2004) і особливо після Революції Гідності (2014), Україна активно рухалася в бік Європейського Союзу та НАТО. Це стало серйозною загрозою для Росії, яка прагнула зберегти Україну у своїй орбіті впливу.

Вступ України до НАТО розглядався Росією як втрата стратегічно важливої буферної зони між нею та Заходом. Участь України в євроінтеграційних процесах сприймалася як загроза для російського домінування в регіоні.

Російсько-українська війна є складним і багатогранним конфліктом, що виник на перетині історичних, політичних, економічних, культурних та геополітичних факторів. Основними причинами є прагнення України до незалежності та інтеграції з Заходом, а також неоімперські амбіції Росії, яка намагається зберегти свій вплив у регіоні.

2. Інформаційна війна Росії проти України є багатоаспектною та має на меті дестабілізацію країни зсередини, підрив довіри до українських інститутів та дискредитацію України на міжнародній арені. Російська пропаганда використовує широкий спектр інструментів: від фейкових новин до

кібернападів та маніпуляцій у соціальних мережах, намагаючись послабити Україну та зміцнити власну позицію у глобальному інформаційному просторі.

3. Політичні проблеми національної ідентичності в контексті російсько-української війни є важливими чинниками, що впливають як на внутрішню політику України, так і на міжнародну арену. Національна ідентичність у цьому конфлікті виступає ключовим елементом, через який Росія і Україна мають фундаментальні суперечності.

Політика «русского мира» є однією з ідеологічних основ російської агресії. Вона заснована на концепції, що українці, росіяни й білоруси – це частина одного народу з спільною історією і культурою. Це зневажає право України на самостійність і незалежну національну ідентичність. Кремль намагається утримати Україну в межах свого політичного й культурного впливу, заперечуючи існування окремої української нації.

4. Російсько-українська війна має значний вплив на світову економіку через низку факторів, пов'язаних із енергетикою, продовольством, фінансовими ринками та глобальною торгівлею. Нижче представлені основні аспекти цього впливу:

Росія є одним з найбільших експортерів нафти, природного газу і вугілля у світі. Війна призвела до санкцій Заходу проти російської енергетичної галузі, що спричинило стрибок цін на нафту і газ на світових ринках. Європейський Союз, який значною мірою залежав від російського газу, почав шукати альтернативні джерела постачання, що призвело до енергетичної кризи в регіоні та підвищення цін для споживачів по всьому світу. Україна є одним з найбільших експортерів зерна, зокрема пшениці, кукурудзи та соняшникової олії. Блокада українських портів Росією та руйнування сільськогосподарської інфраструктури призвели до значного скорочення постачання цих товарів на світовий ринок. Це спричинило зростання цін на продукти харчування, особливо в країнах, які залежать від імпорту продовольства з України та Росії, таких як країни Африки та Близького Сходу.

5. Російсько-українська війна має глибокий соціальний вимір, який проявляється на рівні суспільства як в Україні, так і на глобальному рівні. Вплив війни на соціальні процеси охоплює широкий спектр, включаючи демографічні зміни, гуманітарну кризу, зміни у громадській свідомості, соціальну солідарність, а також міграційні та біженські процеси.

Війна спричинила численні жертви як серед військових, так і серед цивільного населення. Руйнування інфраструктури, житлових будинків, шкіл, лікарень та інших об'єктів призвели до величезних страждань мільйонів українців.

Війна стала причиною найбільшої міграційної кризи в Європі з часів Другої світової війни. Мільйони українців змушені були покинути свої домівки, шукаючи безпеки в інших регіонах України або за кордоном. За даними ООН, з початком війни понад 7 мільйонів людей стали внутрішньо переміщеними особами, а понад 5 мільйонів виїхали в інші країни як біженці, зокрема в Європейський Союз.

Європейські країни, які прийняли українських біженців, зіштовхнулися зі значними викликами. Велика кількість мігрантів потребує соціальної інтеграції, доступу до освіти, охорони здоров'я, ринку праці тощо. Хоча приймаючі держави надають допомогу, довгострокове перебування біженців створює соціальні та економічні навантаження.

6. Російсько-українська війна створила серйозні геополітичні виклики для України, які мають вплив на її внутрішню політику, зовнішні відносини, безпеку, економіку та загальну стабільність. Війна стала вирішальним моментом у формуванні геополітичного курсу України, а також вплинула на регіональну та глобальну безпеку.

Україна значною мірою залежить від допомоги західних партнерів у забезпеченні своєї обороноздатності. Зокрема, йдеться про постачання сучасної зброї, військової техніки, а також підготовку українських військових. Без цього важко забезпечити ефективну оборону проти більш потужної армії Росії.

Прагнення України приєднатися до Європейського Союзу та НАТО стало важливим геополітичним викликом. Це протиставляє Україну Росії, яка намагається завадити її інтеграції до західних структур. Вторгнення Росії прискорило цей процес, що підтверджує отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС та посилення військової співпраці з НАТО.

Від початку агресії у 2014 році, а особливо після 2022 року, західні країни запровадили безпрецедентні санкції проти Росії. Для України це ключовий інструмент послаблення російської економіки та тиску на Кремль. Однак викликом є підтримка єдності західних держав у застосуванні санкцій, адже довготривале санкційне протистояння може призвести до втоми та ослаблення міжнародної підтримки.

7. Російсько-українська війна має глибокі геополітичні наслідки, що впливають на перебудову міжнародних відносин та формування нового світового порядку. Війна викликала серйозні зміни в глобальній безпеці, економічних відносинах, союзах та політичних конфліктах.

Російсько-українська війна призвела до суттєвого посилення ролі НАТО як ключового альянсу у сфері безпеки. Країни Альянсу збільшили військові бюджети, посилили свою присутність у східній Європі та розширили співпрацю з країнами, що безпосередньо зіштовхнулися із загрозою з боку Росії. Такі країни, як Фінляндія та Швеція, ухвалили рішення приєднатися до НАТО, що є прямим наслідком війни.

До війни Росія була одним з ключових постачальників енергоресурсів до Європи. Однак вторгнення змусило ЄС та інші країни шукати альтернативні джерела енергії, що суттєво послабило позиції Росії на світовому енергетичному ринку. Європа прискорила перехід на відновлювальні джерела енергії та розширила імпорт зрідженого природного газу (ЗПГ) зі США, Катару та інших країн.

Війна оголила недоліки існуючих міжнародних організацій, таких як ООН. Відсутність можливості ефективно реагувати на агресію Росії поставила

під сумнів ефективність системи колективної безпеки. Це підштовхує до необхідності реформування ООН та інших міжнародних організацій, щоб вони могли краще реагувати на сучасні виклики.

Україна активно бере участь у дискусіях щодо нових форматів міжнародної безпеки та гарантій, що може призвести до створення нових механізмів безпеки, які забезпечать захист країн, що зіштовхуються із загрозою агресії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамович О. Два роки на шляху до ЄС – де зараз Україна? 2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/yes-ukrayina-dva-roky/32843795.html> (дата звернення: 10.09.2024).
2. Берестенко В. Як логістика адаптувалася до війни. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/07/24/702529/>(дата звернення: 10.09.2024).
3. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html(дата звернення: 10.09.2024).
4. Велика війна в Україні й ядерний шантаж РФ: небезпечна стратегія Кремля. 2024. <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3837360-velika-vijna-v-ukraini-j-adernij-santaz-rf-nebezpecna-strategia-kremla.html> (дата звернення: 10.09.2024).
5. Відновлення на прифронтових територіях: після війни центри для ВПО можна буде використовувати як об'єкти для розвитку громад. 2024. URL: <https://minre.gov.ua/2024/06/26/vidnovlennya-na-pryfrontovyh-terytoriyah-pislya-vijny-czentry-dlya-vpo-mozhna-bude-vykorystovuvaty-yak-obyekty-dlya-rozvytku-gromad/>(дата звернення: 10.09.2024).
6. Войцешук М. Проблеми національної ідентичності як чинник вразливості суспільства та держави. URL: <https://censs.org/problems-of-national-identity-as-a-factor-of-vulnerability-of-society-and-the-state/> (дата звернення: 10.09.2024).
7. Громадам важливо розуміти правові підстави залучення волонтерів. URL: <https://u-lead.org.ua/news/401>(дата звернення: 10.09.2024).
8. Дедурін Г. Г. Бойові дії УГА на території УНР влітку 1919 року. Міжкафедральний круглий стіл до Дня Соборності України. Харків. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/20_01_2017/pdf/9.pdf (дата звернення:

10.09.2024).

9. Думанська В. Гендерна рівність за час війни: здобутки та необхідні зміни. 2024. URL: <https://www.chesno.org/post/5879/> (дата звернення: 10.09.2024).

10. Європа відвикає від російського газу. Як це стосується України. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c9wjnrezkk1o> (дата звернення: 10.09.2024).

11. Європейська інтеграція України. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/integration/euintegration/> (дата звернення: 10.09.2024).

12. Зеленько Г., Лісничук О., Нагірний В., Павленко І., Рябчук М., Стародуб А. Удавана Росія: імітація величі і могутності. Ніжин : Видавець Лисенко М. М., 2024. 288 с.

13. Зінченко С. How the Russia-Ukraine war has impacted on logistics routes and supply chains. 2024. URL: <https://gmcenter/en/posts/how-the-russia-ukraine-war-has-impacted-on-logistics-routes-and-supply-chains/> (дата звернення: 10.09.2024).

14. Інформаційна складова війни: як Росія намагається послабити підтримку Заходу. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/informatsiyna-viyna-rosiyskyu-vplyv/31811302.html> (дата звернення: 10.09.2024).

15. Історик Тімоті Снайдер: чому перемога України важлива для світу. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/roziysko-ukrayinska-viyna-istorychnyy-kontekst/10-argumentiv-vid-istoryka-timoti-snaydera-chomu-peremoga-ukrayiny-vazhlyva-dlya-svitu> (дата звернення: 10.09.2024).

16. Калініченко Б. Визначальні напрями формування стратегії протистояння інформаційній війні. *Держава і право*. Серія : Політичні науки. 2019. Вип. 83. С. 61–73.

17. Ключові питання та відповіді про російську агресію. URL: <https://mfa.gov.ua/protidiya-agresiyi-rf/klyuchovi-pitannya-ta-vidpovid-pro-rosijsku-agresiyu> (дата звернення: 10.09.2024).

18. Литвин В. М. Акт проголошення незалежності України. Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 2003. 688 с.

19. Меренюк С., Меренюк Х. Україно-російська гібридна війна. *Україна в умовах трансформації міжнародної системи*. Львів, 2019. С. 47–51.

20. Павлюк О. Росія тепер проти вступу України в ЄС і знову погрожує ядерним ударом. 2022. URL: <https://suspilne.media/238839-rosia-teper-proti-vstupu-ukraini-v-es-i-znovu-pogrozue-adernim-udarom/>(дата звернення: 10.09.2024).

21. Падіння царської імперії та СРСР: російське питання і надмірне розширення імперії. URL: <http://litopys.org.ua/sporl/sh06.htm>(дата звернення: 10.09.2024).

22. Патлашинська І. В. Сучасна Російсько-Українська інформаційна війна: завдання, методи та особливості використання. *Регіональні Студії*. 2022. № 84. URL: <http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/28/15.pdf> (дата звернення: 10.09.2024).

23. Перша війна Радянської росії проти УНР 1917–1918. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=DOP&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Persha_vijna_RadRosii_proty_UNR_19171918 (дата звернення: 10.09.2024).

24. Піщуліна О. Соціально-економічні та гуманітарні наслідки російської агресії для українського суспільства. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_Gum.pdf(дата звернення: 10.09.2024).

25. Потапенко В., Головка А., Валецький О. та ін. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2023. 33 с.

26. Рафальський О. О., Котигоренко В. О., Панчук М. І. Політичні

аспекти кризи на Донбасі: діагностика стану та напрями врегулювання. Аналітична доповідь. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2015. 268 с.

27. Резнік О. Євроінтеграційні прагнення українців: від амбівалентності до увиразнення. URL: <https://dif.org.ua/article/evrointegratsiyni-pragnennya-ukraintsiv-vid-ambivalentnosti-do-uviraznennya> (дата звернення: 10.09.2024).

28. Руденко Ю. Ю. Консолідаційна модель національної ідентичності: від теорії суверенітету до теорії політичної модернізації: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2020. 364 с.

29. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва» за 2021 рік. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/12/Dsvsmm_21.pdf (дата звернення: 10.09.2024).

30. Статистичний збірник/Statistical Publication «Діяльність суб'єктів господарювання». URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ9_u.htm (дата звернення: 10.09.2024).

31. Таркін В. П. Особливості інформаційної війни РФ та український спротив. *Актуальні проблеми політики*. 2023. Вип. 71. С. 204–211.

32. Українська революція 1917-1921 років. URL: <https://uinp.gov.ua/aktualni-temy/ukrayinska-revolyuciya-1917-1921-rokiv> (дата звернення: 10.09.2024).

33. Українська РСР (УСРР) та її право. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/idpu_2021/info/lec9.html (дата звернення: 10.09.2024).

34. Український ПЕН запустив проєкт про українських митців та діячів культури, яких убила Росія. 2023. URL: <https://ms.detector.media/internet/post/33558/2023-11-24-ukrainskyy-pen-zapustyv-proiekt-pro-ukrainskykh-myttsiv-ta-diyachiv-kultury-yakykh-ubyla-rosiya/> (дата звернення: 10.09.2024).

35. Феценко І. Інформаційна війна як органічна складова сучасного

збройно-політичного конфлікту. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2021. Вип. 13 (1). С. 96–103.

36. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с.

37. Час для роботи: як відновлювався та адаптувався український бізнес за рік війни. 2023. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/chas-dlya-roboti-yak-vidnovlyuvavsya-ta-adaptuvavsya-ukrajinskiy-biznes-za-rik-viyn-12154170.html> (дата звернення: 10.09.2024).

38. Чому українці та росіяни історично – не «братні народи» (інфографіка). URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/rosiysko-ukrayinska-viyna-istorychnyy-kontekst/chomu-ukrayinci-ta-rosiyany-istorychno-ne-bratni-narody-infografika> (дата звернення: 10.09.2024).

39. Юзвяк Р. Швеція у НАТО: що ця країна дасть Альянсу і що це означає для України. 2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/shvetsiya-v-nato/32857262.html> (дата звернення: 10.09.2024).

40. Як після війни Україна має відновлювати економіку та бізнес. Велике дослідження. URL: <https://forbes.ua/money/yak-pisslya-viyni-ukraina-mae-vidnovlyuvati-ekonomiku-ta-biznes-velike-doslidzhennya-deloitte-15122022-10501> (дата звернення: 10.09.2024).

41. Як Росія знищує ідентичність українських дітей на окупованих територіях. Та чому це варто називати індоктринацією. URL: https://lb.ua/blog/koalitsiia_ua5am/545996_yak_rosiya_znishchuie_identichnist.html (дата звернення: 10.09.2024).

42. Як Україна Незалежністю вплинула і впливає на інші пострадянські держави. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27938506.html> (дата звернення: 10.09.2024).

43. 5 років закону про державну мову. Наступальна українізація триває. 2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/mova-vijna-zakon->

ukrayinizaciya/33038443.html (дата звернення: 10.09.2024).

44. Estimated impact of the Ukraine crisis on global economic growth from 2022 to 2024. URL: <https://www.statista.com/statistics/1293846/estimated-impact-of-russia-s-invasion-of-ukraine-on-global-economic-growth/>(дата звернення: 10.09.2024).

45. How has the Russian invasion of Ukraine affected global financial markets? URL: <https://www.economicsobservatory.com/how-has-the-russian-invasion-of-ukraine-affected-global-financial-markets>(дата звернення: 10.09.2024).

46. Ukraine: what's the global economic impact of Russia's invasion? URL: <https://www.economicsobservatory.com/ukraine-whats-the-global-economic-impact-of-russias-invasion#:~:text=Russia's%20attack%20on%20Ukraine%20placed,that%20far%20outpace%20wage%20growth>(дата звернення: 10.09.2024).